

Hogyan készültünk fel Molière: A mizantróp c. darabjának megtekintésére?

Annak a 6. osztálynak, ahol az irodalmat tanítom, ebben a tanévben ez a márciusi színházlátogatás már a 2. alkalom volt. Korábban ugyanitt az Ódry Színpadon néztük meg Anouilh: Euridiké c. darabját. Így tehát már vannak a gyerekeknek alapélményei a színházzal kapcsolatban. Rendszeres színházba járók alsós koruk óta, tudják, hogy mit jelent egy ilyen alkalom a számukra.

Komoly korlátunk nekünk – szakos és nem szakos tanároknak –, hogy iskolai közönségszervezőnk csak bizonyos színházakkal tart kapcsolatot (Madách Színház, József Attila Színház, Gyermekszínház, Ódry Színpad). Ez behatárolja a választható darabok mennyiségét és műfaját. Választhattunk: A tündérlaki lányok, Liliom, Euridiké, A mizantróp közül.

Valljuk meg őszintén, egyik sem a 6. osztályos gyerekeknek való. Így végképp a felkészítő tanár egyénisége, ízlése, esetleges pedagógiai céljai motiválják a döntését. Ezek után miért esett a választásom Molière darabjára? Mert vígjátékot, komédiát akartam láttatni, szerettem volna kosztümös darabot megnézetni a gyerekekkel. Molière darabjai jók: konfliktusai humorosak (is), helyzet- és jellemkomikumai iskolapéldaként is felfoghatók. Több gondolatot fogalmaztam meg magamban a felkészülés-felkészítés során:

1. Jó, ha a tanár ismeri, látta már a darabot.
2. Tájékozódniuk kell a darab sikeréről, a közönség véleményéről (napi- és szak-sajtó)
3. Több lépcsős felkészítő tervet kell készíteni, hogy az érdeklődést állandóan ébren tartsuk, s a motiváció belsővé váljon: a gyerek tényleg kíváncsi legyen a színdarabra.
4. A színházlátogató gyereket aktívan be kell vonni az előkészületekbe.
5. A látottakat dolgozzuk fel szóban és írásban is.

A tanári felkészülés

Át kellett gondolnom, milyen pedagógiai célok megvalósításához milyen eszközökkel jutok el.

Pl. pedagógiai cél

- az ember sokrétű egyéniségének megfigyeltetése
- a komédia és a tragédia egy ember sorában
- az ember indulatait

módszer: megfigyelés

- feladat: – figyelj meg, melyik szereplőt milyen ruhába öltöztették!
Jelent-e valamit a ruha színe?
- feladat: – milyen volt Alceste viszonya Celimene-hez?
– Hogyan fejezték ki a szereplők indulataikat?

A következő lépés a darab elolvasása volt. Két fordításban jutottam hozzá, Szabó Lőrinc és Mészöly Dezső révén. Nagyon tanulságos volt néhány részletet összevetni,

a két műfordító fordítói tehetségét megfigyelni. Tanulmányokkal ismerkedtem meg. Tisztázni kellett néhány fogalmat (pl. komédia, tragédia stb.) Úgy gondoltam, hogy a drámai műfaj keletkezéséről is beszélünk kell. Ennek kapcsán az ókori színházról, a drámai versenyekről is szó esett.

A kor – XIV. Lajos kora – nem ismeretlen teljesen a gyerekek számára; de különböző könyvek segítségével még több anyagot gyűjtöttünk erről az időszakról. Érdekes párhuzam jön létre, ha a Molière korabeli Franciaországot Magyarországhoz hasonlítjuk. Röviden elmaradásunk okait is tisztázni kellett, s kortársakat, korabeli műfajokat keresni a magyar irodalomból.

Molière forgalomban lévő művei közül a Tartuffe-öt kézbe adtam, hogy ismerkedjenek meg a drámával mint formával. (Ezzel kissé a középiskola felé is kinyitottam a kaput.) Rajzokat kértem, gyűjtőmunkát adtam ki.

A gyerekek felkészítése

Első lépés:

A jegyek megvásárlása
Rövid beszélgetés, tájékoztatás
Mi a darab címe? (szómagyarázattal)
A tartalomból 2–3 mondat.

Második lépés:

A faliújságon: „Színházba készülünk”.
Feladat: Gyűjtsetek folyóiratokat a színházról
Keressétek ki az Idegen szavak szótárából a mizantróp, komédia, dráma, tragédia, konfliktus szavakat!
Tanári közléssel:
1. Mít tudunk az ókori színházról?
2. Hogyan keletkezett a dráma?

Harmadik lépés:

Franciaország és Magyarország a XVI–XVII. században. Irodalmi élet Magyarországon.
Kortársak (tanári közlés)
Feladat: (lehet) Készíts beszámolót Molière életéről (Irod. lexikon)
Tanulmányozd a Tartuffe c. művet!
Tanulmányozd a korabeli ruházatot!

Negyedik lépés:

A szereplők rendszere. Mi közülük van egymáshoz a szereplőknek? (tanári közlés + táblai vázlat)
Feladat: Fogalmazz mondatokat arról, hogyan kell (lehet) a színházban viselkedni!

Ötödik lépés:

Bulgakov; Molière könyve alapján szemelvények bemutatása, pl. Molière és XIV. Lajos, Molière halála, Molière és a felesége.

Írásbeli feldolgozásra a következő feladatokat adtam:

1. Mi a darab mondanivalója?
2. Hogyan segített ábrázolni a szereplők jellemét a kosztüm? Mít fejezett ki a díszlet?
3. Milyen volt Alceste és Celime viszonya?
4. Melyek voltak a legmulatságosabb jelenetek?
5. Tetszett-e a színdarab, ha igen, miért?
6. Jó volt-e, hogy a színházlátogatás előtt felkészültünk a darab megtekintésére?
Nem köteleztem, csak kértem a gyerekeket, hogy kérdéseimre válaszoljanak.

Idézek néhány gondolatot a válaszolók soraiból. Az 1. kérdésre adott válasz: „Azért írhatta ezt Molière, mert valóban így viselkedtek az emberek. Ilyen kétszínűek voltak. Úgy gondolom, hogy Molière sem szerette ezt az időszakot. Ezért megírta ezt a darabot, miben szerintem saját véleménye is benne van. A darab lényege az emberek kétszínűségének a kigúnyolása, és az őszinte ember eltiprása.”

A 2. kérdés válaszai közül:

„Alceste: Egyszerű ember lévén nem hord sem parókát, sem sétatálcát, sem a kor divatját. Egyáltalán nem abba a korba való egyén, mert ő nem képmutató, alázatos, inkább ellenkezőleg.

Céliméne: Nagy, bő szoknyája, csinos blúza arra utal, hogy gazdag, tetszeni akar udvarlóinak.

Céliméne húga: Sárga színű ruhájából arra következtettem, hogy irigykedik a nővére. Piros ruhás nő: Azért volt pirosban, mert »minden férfiba« szerelmes volt.

Phillinte és a márki urak: Hajbókolást, képmutatást kifejezők, az akkori divatot majmoló urak.

A paróka, a sétatálcá, a ruha, a viselkedés stb. mind az akkori divatot, az alázatosságot és a képmutatást tükrözte. A darabban mindenki a kor divatjába volt öltözve, kivéve Alcestet. Ő egyszerű ember, ezért nem hord parókát, sem sétatálcát, divatos ruhákat.

A díszlet azért volt egy nagy ágy, mert az Céliméne ágya, akinek sok udvarlója volt, és „körülötte forgott az egész világ”. Még azért is, mert ez egy szerelmi darab.”

Az 5. kérdésre adott válaszok közül:

„Nekem tetszett, hogy Alceste nem hízelt soha, és bátran megmondta Oronte-nak, hogy a verse pocsék. Örültem neki, hogy a végén Céliméne ottmaradt magának. A grófok kibékültek, és jól othagyták a lányt.”

Volt, aki így fogalmazta meg véleményét:

„Én is szerettem volna ott lenni a színpadon.”

„Nagyon tetszett. Azért is jó volt, mert az emberek régi divatú ruhákban jártak...”

A 6. kérdés válaszai közül néhány:

„Szerintem azért volt jó, hogy megbeszéltük, mert így sokkal jobban meg lehetett érteni a darabot. Így meg lehetett érteni, hogy Céliméne miért nem akarta elfogadni egyik úr ajánlatát sem. Alceste nagyon szerette Céliméne-t és nagyon nagy csalódást okozott neki, hogy Céliméne Oronté-nak írt levele Alceste kezébe jutott, amiben őt és a többi urat kicsúfolta. És így Alceste meggyűlölte Céliméne-t és elhagyta az országot.”

A szemelvények a gyerekek írásából igazolják, hogy nagy szükség van a színházlátogatás alapos előkészítésére. A 6. osztályos tanulók figyelmét igencsak irányítani kell, mert ha ezt nem tesszük, elsikkad a darab lényege. Sok időt, gondolkodást, pedagógiai rátermettséget igénylő tevékenység ez, s nagy a munkánk felelőssége.

A színházba járásnak ma már nincs olyan nimbusza, mint akár 15 évvel ezelőtt. Hallottam gyerekektől, hogy „nem volt kedve” eljönni a színházba, vagy telekre ment színház helyett, vagy apjával autót mosott. Megvette a jegyet az előadásra, mégis távolmaradt. Ha tehát „színházba készülünk”, öltöztessük fel lelkünket ünneplőbe. Legyen az a délután ünnep a tanárnak, diáknak egyaránt, s ne csak a szép öltözék, hanem a várakozás izgalma, a felkészülés során összegyűjtött ismeretanyag miatt is. A színházban varázslat is szokott történni. Bízunk abban, hogy mi is a csoda részesei leszünk.

A felkészülés során felhasznált irodalom:

- Hegedüs-Kónya: Kecskéének, Gondolat, Bp., 1969.
Molière műhelyében, Szépirodalmi, Bp.
Molière: Tartuffe, Szépirodalmi, Bp. 1960.
Molière: Embergyűlölő, Új Magyar Könyvkiadó, 1956.
Bulgakov: Molière úr élete, Gondolat, Bp., 1974.

BÜKI PÁLNÉ
Nagykanizsa

Forráselemzésről a történelemtanításban

1. A történelmi megismerés alapja a *forrás*. Az új tanterv is arra inspirál, hogy minél *önállóbban* akarjuk a történelmet történelmileg megértetni a gyerekekkel. Ha több oldalú és élőbb tanítást akarok – nyitott iskolában – megvalósítani, akkor sokoldalú, *többrétű forrásanyaghoz* kell nyúlnom. Mivel a történelem sokszférájú (társ., kult., pol., gazd. stb. élet) tantárgy, ezért elvileg mindennemű forrásanyagot felhasználhatok, amennyiben magában hordja a múltat vagy annak részét. Véleményem szerint mértékkel, körültekintően kell – különösen az eredeti, szó szerinti – némely forrásanyag feldolgozását a tanórába iktatni.

A történelem írásos emlékeit csak a legszélesebb forráskritikával használtam. Még a középiskolák számára kiadott olvasókönyvek is gondot okoznak. Mert mire megy a 12–13 éves gyerek az alábbi mondatokkal:

„... ha csak a törvény által módot nem nyújtunk, hogy a kérdés alatti szakasz értelmében a földesurak kára nélkül ... alku szerint magának valamivel több szabadságot és biztosabb tulajdont szerezhesen ...”

De azonnal eljut értelméhez, érzelmeihez, ha ugyanezt a 7. osztályos olvasókönyvből meríti:

„Azt fejtegeti, hogy csak akkor válik igazán szabadabbá a jobbágy, ha megadják számára a lehetőséget, hogy örökös megváltásával a saját tulajdonába vegye a földet, s így a szolgaságból a szabadságba emelkedhessen fel.”

Többnyire csak a városi könyvtárban tudtam megvalósítani azt, hogy az *eredeti* és az *átdolgozott forrásanyag* egymás mellé kerüljön. Ilyenkor vigyázni kell arra, hogy a két forrás ne álljon egymással szemben, mert megzavarja a gyerekeket (pl. újságcikk és emlékirat). Azt most nem taglalom, hogy egy aktát, rendeletet, békeszerződést vagy forrásszerző egyéniséget magán hordozó beszédet, emlékiratot kell-e felhasználnunk. Mikor mire van szükség.

Az írott források hiányossága, hogy nem tükrözik teljes egészében az egyszerű emberek, a dolgozók mindennapi életét, harcait (pl. a feudális krónikák az uralkodó osztály szemszögéből vizsgálják az eseményeket). Fontosnak tartom még, hogy az újkorban – illetve annak küszöbén – az igen bőséges forrásanyag közepette a legfontosabbra tudom-e irányítani a figyelmet. Pl. a „Von der Gült”, vagyis, a „Kamatról” szóló írás elemzése kevésbé fontos, mint Luther Márton tiltakozása ugyanebben a témában, hiszen ennek az írásnak összehasonlítása a Fugger – ház jogtudósa által kidolgozott császári rendelettel közvetlenül az újkor küszöbéhez viszi el a tanulókat (6. osztály 29. lecke: A felfedezések hatása az európai életre). A szűk, életkorhoz szabott forrásanyag elemzése nyomán jobban megértették a tanulók a törzsanyag lényeges elemét, té-